

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Notesbog 13 : 1842

Citation: Kierkegaard, Søren: "Notesbog 13 : 1842", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 19*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Jette Knudsen; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2001 , s. 7.
Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-not13-txt-shoot-n23.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 19

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Not13:23

Leibnitz^s *Theodicee* ubersetzt mit
Anmerkungen v. Gottscheden.
1763. Hanover und Leipzig.

Indledning handler om Overeensstemmelsen mell.
Fornuften og Troen.

p. 52. han bruger det Udtryk at see om hvad man a
priori erkjender af rigtige Aarsager; troe om det, man
kun slutter af Virkningen.

Hvad jeg pleier at udtrykke saaledes, at Xstd. ligger i
Paradoxet, Philosophien i Mediationen, det udtrykker
Leib. ved at gjøre Forskjel imell. hvad der er over
Fornuften og mod Fornuften. Troen er over Fornuften.
Ved Fornuften forstaaer han, som han flere Steder
siger en Sammenkjedning af Sandheder
(enchainement), en Slutning af Aarsager. Troen kan
derfor ikke bevises, begrundes, begribes, thi der
mangler det Leed, der gjør en Sammenkjedning mulig,
og hvad vil det sige andet end at den er Paradox; thi
dette er netop det Desultoriske i Paradoxet, der
mangler Continuitæten, eller i ethvert Fald kun har
bagvendt Continuitet, det vil sige, ikke oprindeligt
viser sig som en Continuitet. Der skal, efter min
Mening, med Xstd^s Paradoxie og Urimelighed ikke
siges Andet end at den er den første Form, saa vel i
Verdens-Historien som i Bevidstheden.

[a] I Bayles *Dictionaire* under Artiklerne:
Manichæer, Rorarius, Xenophanes findes Bayles
Polemik.

Den hele Strid mell. Leibnitz og Bayle har sin store
Realitæt, og naar man sammenligner den med vor
Tids Kampe frapperes man; thi vi er virkelig gaaet
tilbage, jeg troer, at Hegel ikke egl. har forstaaet,
hvad der var Tale om.

Første Deel om det Onde, Guds Godhed o: s: v:

For at oplyse Guds Forhold til det Onde fremsætter
han et Billede af en Strøm og den bekjendte Naturlov
l'inertie naturelle des corps cfr § 30.

Leibnitz mener, at Grunden til det Onde ikke er at
søge i Materien, men i Skabningens ideale Natur (cfr.
§ 20. § 31. De forskjellige Udtryk maa sammenlignes,

paa det sidste Sted siger han: les raisons ideales qui la bornent) hvad forstaaer han derved

Tanken om de flere mulige Verdener er den ved hvilken han egl. gjør Gud vidende; thi naar der var flere mulige saa forudsættes der et Valg, og et Valg forudsætter Bevidsthed (§ 7.). Ved den forklarer han ogsaa Guds Forudviden af det Tilfældige; det er et Moment af en heel mulig Verden. – scientia simplicis intelligentiæ, scientia visionis, scientia media. –

Ved Læren om den tilstrækkelige Grund viser han at der intet indifferentia æquiliberii er.

Han kommer tilbage paa Aristoteles. (cfr. § 34.). Jeg har selv udhævet det i hans *Ethik*, hvor de nødvendige Citater vil findes bemærkede.

Deri har vistnok Leibnitz Ret mod Bayle, at ved alene at gjøre Msket til Alts Maal, indvikler man sig i Modsigelser. Bayle som mange andre har i Grunden givet det Udseende af, at Msk. havde faaet den fornemme Ansættelse i Livet at bedømme Alt et quidem i Forhold til hvorledes Mskets Stilling i Skabningen blev derved. Leibnitz viser, at Alt er sammenkjedet, han etablerer en Teleologi, der tager Msket med. cfr. § 119. i *Theodiceen*.

Man kan ikke nægte, at der er en Svaghed i alle de Svar L. giver Bayle i § 121, 22 o: f., han søger, at undgaae Vanskeligheden ved at sige, at der ikke er Tale om det enkelte Msk. men om hele Universet^b. Dette er Taabelighed; thi er der et eneste Msk, der har gyldig Grund til Klage, saa hjælper Universet ikke. Svaret er, at selv i Synden er Msk. større end om den ikke var kommen, lykkeligere; thi selv hans Splid har et mere at betyde end den umiddelbare Uskyld. –

b Til sidst recurrerer han endog til Analogier fra den udvortes Verden, at Gud lader det regne, uagtet lavtliggende Stæder ikke er tjent dermed. cfr §. 134.

Epicur har allerede hævet Modsigelsens-Grundsætning; hans Strid med Crysippus. cfr. Leibnitz *Theodicee* §. 169. Striden mell. Diodor og Crysipp, Diodor paastod, at hvad der ikke havde været og ikke vilde være, var umuligt, Crysipp nægtede det, og paastod at det var muligt § 170.

vis Tid og et vist Sted. Vil man sige, at den har været til førend den blev til, ligesom Harmonien er det, saa siger man ikke mere om den [end] om enhver anden Idee, thi ogsaa den er $\alpha\pi\alpha\tau\omega\rho, \alpha\mu\epsilon\tau\omega\rho, \alpha\gamma\epsilon\nu\epsilon\alpha\lambda\omicron\gamma\eta\tau\omicron\varsigma$; urgerer man det stærk, saa enerverer man Xstds Væsen; thi det Historiske er netop det Væsentlige ved den, hvorimod ved de øvrige Ideer dette er det Tilfældige.

[c] Forskjellen mell. Nødvendighed og la raison du meilleur; at en aldeles ligegyldig Frihed er nonsens, ere de tvende Cardinal-Tanker i Leibnitz^s *Theodicee*.

Det er en meget vigtig Bemærkning som L. gjør § 212 at Slutningen fra Quantitæt til Qualitæt er forbunden med stor Vanskelighed, ligesom den fra det Lige til det Lignende. En Hr Sturm skal have skrevet en Bog (*Euclides catholicus*) hvori han opstiller den Sætning: si similia similibus addas tota sunt similia, L. mener man burde sige: si similia similibus addas similiter, tota sunt similia. – Det er Forskjellen mell. Beskaffenhed og Størrelse, Qualitæt og Quantitæt. En Deel af den korteste Vei mell. to yderste Ender er ogsaa den korteste Vei mell. Enderne af denne Deel, mais la partie du meilleur tout n'est pas necessairement le meilleur, qu'on pouvoit faire de cette partie (§. 213.).

Den engelske Prælat som Leibnitz citerer § 270 kan ikke være nogen anden end King. Han afvinder Helvede et comisk Anstrøg, Stedet fortjener at efterlæses. Ogsaa Fecht^s Skrift om de Fordømtes Tilstand synes at indeholde noget Saadant. Denne og den følgende § er vel værd at læse.

En fuldkommen ligegyldig Villie (æquilibrium) er en Uting, en Chimaire; det viser Leib. ypperligt paa flere Stæder, ogsaa Bayle tilstaaer det (mod Epicur)

I hvilket Forhold staaer Villien til Forstandens sidste Akt, følger den med Nødvendighed Forstandens sidste Erkjendelse. cfr. § 311.

Om Guds Medvirken med Creaturet, begynder § 377.

velleité er Udtryk for den lidende Villen, volition for den handlende. cfr § 401.

Fra § 406 følger en Samtale, som L. Valla, har digtet for at gjendrive Boethius. Vanskeligheden skal være at forene Guds Forudvidenhed med Friheden. Han viser at Viden ikke gjør hverken fra ell. til ved min Handlen, altsaa Forudviden hell. ikke. Han forklarer alle Vanskeligheder m: H: t: Apollo (den forudvidende) men lader Sagen strande paa Jupiter (paa Forsynet) og ender nu med en Formaning.

Derpaa fører L. Sagen videre ved Hjælp af sin Theorie om de uendelige mulige Verdener.